

EL TEATRE INFANTIL: OBRA EN CINC ACTES

PRIMER ACTE.

El teatre és l'heroi desconegut de la literatura infantil

S'aixeca el teló.

Apareix el rei Narrativa vestit de llibre. Al seu costat, un personatge més petit, però amb ganes de créixer, representa un volum de poesia. A l'altre extrem, en un racó, un personatge vestit de manera estrofolària representa el teatre.

Si, amb Jordi Rubió, considerem la literatura infantil una branca de la literatura general, està clar que el teatre és un dels tres gèneres essencials d'aquest camp. Tanmateix, la narrativa s'imposa de manera decidida sobre els altres gèneres. La majoria d'estudis, cursos, màsters o grups d'investigació de l'àrea li estan dedicats de forma exclusiva. És sobre narrativa que s'han fet les propostes d'anàlisi més acurades; se n'ha estudiat la figura del lector; s'ha parlat de formes i gèneres narratius, amb una especial atenció en l'àlbum; s'han fet estudis de recepció lectora d'un corpus determinat de novel·les, etc.

A distància, però, els llibres de poesia comencen a aixecar el cap i a reclamar una presència en el camp de l'anàlisi, la recepció i els procediments de difusió: treballs com ara els de Margarida Prats o Miquel Desclot, o efemèrides com l'Any Raspall, palesen una atenció al fenomen de la poesia per als més petits.

I el teatre? Doncs, sí, de tant en tant es fa un estudi de publicacions i/o col·leccions de teatre, lamentant-ne, això sí, l'escassa representativitat. O bé es parla de pràctiques teatrals associades amb

l'escola, on el nen és actor, però on, molt sovint, el teatre es considera una forma d'expressió i no un gènere literari. Però hi ha molt poca presència del teatre en el seu lloc natural: l'escenari.

SEGON ACTE.

El teatre abandona l'escena i va a buscar-se la vida

Els llibres de narrativa s'eixamplen encara més i ocupen tot l'escenari, tot deixant-li un petit espai a la poesia. Expulsat de l'escenari, el teatre infantil recorre revistes i universitats tot buscant aixopluc i formes d'aparèixer.

Obstinat, el teatre infantil s'entesta a demostrar que hi ha vida més enllà del llibre i del paper. Hi ha espectacles en teatres destinats essencialment als petits, com ara La Puntual, el Regina o el Guasch, de Barcelona; hi ha també festivals de ressò internacional: la Fira de Titelles de Lleida, enguany en la 26a edició, o el Festival de Titelles de Barcelona, al Poble Espanyol, en són una mostra. Els grans teatres del país –Lliure, TNC, Liceu– hi dediquen part de la seva programació; cada any hi ha un espectacle de masses (petites) que penja el cartell de «no queden entrades», com per exemple el de *Geronimo Stilton*; les grans trobades teatrals del país –Temporada Alta de Girona, Grec de Barcelona– se n'ocupen; alguns grups d'investigació de casa nostra –penso en el Grup de Recerca de les Arts de l'Espectacle (GRAE), de la Universitat Autònoma de Barcelona– hi dediquen part dels seus esforços. En resum, el teatre infantil té una vida pròpia!!

Espectacle *Blau marí*, de Roseland Musical

TERCER ACTE.

Monòleg del teatre interrogant-se sobre la seva pròpia essència, existència i raó de ser.

A la manera dels grans herois dramàtics –Hamlet, Segismundo, Manelic–, el teatre infantil s’interroga sobre qui és, cap a on va i quines són les formes en què apareix al món.

I què és, doncs, el teatre infantil, que té tanta vitalitat i des de l'àmbit de la literatura infantil el veiem com un món a part? És un univers que té obres per al gran públic i d'altres que busquen uns espectadors més sofisticats; obres que barregen diversos estils parateatral i d'altres que s'arrapen a un text; obres que experimenten i obres conservadores. Obres sense text i obres amb verborrea. Obres amb doble destinatari i obres per a tots els públics.

L'oferta dels nostres escenaris dissenya un panorama ric, complex, ple de curiositat, amb tendències diverses i que demana un públic divers. I que clarament exigeix als nostres investigadors de literatura infantil i juvenil una mica més d'atenció.

Caracteritzarem el teatre infantil al nostre abast des d'aquests punts de vista:

Teatre i narrativa adaptada. Una ullada a la nostra cartellera ens farà comprovar que la narrativa triomfa als escenaris. Molts grups de teatre o empresaris opten per l'adaptació d'un conte o una novel·la abans d'arriscar-se amb una obra teatral: **Blancaneus**, **Peter Pan**, **El petit príncep**, **Pinotxo**, etcètera (en el cas del teatre per a joves, pensem en **Aloma**, de Mercè Rodoreda, o **Pedra de tartera**, de

Maria Barbal, totes dues programades pel TNC) són títols que són o han estat als nostres teatres amb freqüència. Com veiem, es tracta de narracions conegudes que volen arrossegar els lectors previs al teatre. En aquesta línia hi ha un gran eclecticisme en la posada en escena. Hi trobem obres que intenten mantenir l'estètica més *disneyana* possible, sense cap mena d'innovació o imaginació escènica. Però també hi trobem modernitzacions totalment innecessàries i que només aporten confusió a l'espectador.

És a dir, que en les adaptacions de narrativa trobem molt teatre comercial (en el sentit pejoratiu del mot: hi ha grans espectacles de gran públic fets amb dignitat i imaginació), però també teatre fet amb tota l'ambició dramàtica i risc professional. A tall d'exemple, podem recordar l'adaptació esplèndida de **Sis Joans** de Carles Riba (Companyia Príncep Totilau), la temporada 2008-2009 del TNC; del **Polzet** de Perrault (a càrrec de la companyia Pa Sucat), al TNC, la 2011-2012. Aquestes dues peces mantenien una fidelitat extraordinària als textos d'origen i posaven al servei de l'espectador un nombre considerable de recursos dramàtics, com ara llums, diferents tipus de titelles o efectes visuals potents dins la seva senzillesa. Un altre exemple podria ser l'agosarat **Moby Dick** de La Kompanyia del Teatre Lliure, en la temporada actual, de 2014-2015. En aquest cas s'optava per una *deconstrucció* de l'obra, a la manera de Pirandello: falsos acomodadors del teatre (els actors, òbviament) es veien forçats a improvisar l'obra en un viatge a través de les dependències del teatre. Teatre i metateatre en una posada en escena molt sorprenent i ambiciosa.

Obres originals. Tot i ser moltes menys, per les raons que ja hem esmentat, val la pena fer esment de companyies com ara Farrés Brothers i el seu **Un bosc de cames**, estrenat al Lliure la temporada 2013-2014. En aquesta obra, un senzill argument –la pèrdua d'una nena en una estació de ferrocarril– permetia la utilització de figures gegants de cartró (els arbres-cames) que donaven un joc escènic molt interessant. També aquí cal concedir atenció a les aportacions de la Companyia La Rous, Premio Nacional 2011. De La Rous vam veure al TNC (temporada 2008-2009) el seu **Pedra a pedra**, o el magnífic **La casa del abuelo**, al Poble Espanyol de Barcelona, el

Espectacle **Sí que t'hi has escarrassat**, de la Companyia Príncep Totilau

2011-2012, amb textos creats per la mateixa autora, Rosa Díaz. Díaz parteix d'escenografies en miniatura, on unes pedretes de platja i una maleta o un vell secreter poden donar pas a autèntics universos de vida i d'emocions.

Teatre i altres arts. L'oferta teatral per a nens tot sovint es fusiona amb altres arts. Per exemple, amb la poesia, on destaca, brillant, el treball del Grup Cosdelletra. O amb la dansa. Encara recordem la Companyia Roseland Musical: el seu *Blau marí* era ple d'encerts extraordinaris. Aquells musclos que ballaven claqué!

Tampoc no hi falta el circ, com els espectacles del Circ d'Hivern de l'Ateneu de Nou Barris, especialment aquell meravellós *AAART!*, presentat el desembre de 2013. Aquesta obra proposava un diàleg entre història de l'art i números de circ: per exemple, el pintor expressionista Egon Schiele i un meravellós contorsionista; el constructivisme rus i un equilibrista de piruetes impossibles, un monstre pallaso que emulava les pintures d'Arcimboldo i que va entusiasmar els petits i els grans espectadors...

Teatre i experimentació. Tot sovint, i com passa amb el llibre àlbum, el teatre infantil s'arrisca per terrenys experimentals, que no li garanteixen una resposta massiva de públic, però que malden per construir un teatre exigent, fusionat amb les arts visuals, amb el teatre d'objectes. En aquest sentit, cal aplaudir calorosament el treball d'Eugenio Navarro al capdavant de La Puntual de Barcelona, on podem veure una barreja interessantíssima de teatre d'avantguarda i de reinterpretacions respectuoses de la tradició dels putxinel·lis, de les ombres xineses, els objectes... Cal remarcar, a més, l'organització de trobades anuals de teatre visual a càrrec d'aquest petit gran teatre.

Espectacle *La nina*, de la Companyia Príncep Totilau

QUART ACTE.

El teatre recalca a l'ensenyament.

Completament perdut, el teatre es refugia en un gran pàl·lau, anomenat ensenyament. No sempre el reconeixen i passa aventures estranyes.

Evitem aquí la tendència, esmentada abans, de parlar de les activitats de dramatització a les escoles, i ens centrarem en l'esforç que fan moltes per convertir els alumnes en futurs espectadors teatrals. És a dir, fer-los sortir de l'aula i aprendre a anar a un espectacle; ensenyar-los a assaborir la paraula directa, el joc d'imatges i la proximitat del públic. També es tracta de fer-los experimentar la sensació del text fet moviment, la importància de l'escenografia, les llums o la música. I també de desenvolupar el respecte degut a actors i muntatge. En aquest sentit, molts teatres ofereixen guies didàctiques i oportunitats de conèixer el teatre des de dins. En suma, es fan aproximacions entre el món de l'ensenyament i el teatre que mereixen seguiment i més atenció investigadora que la que tenim fins ara. Manca, però, una bona anàlisi sobre l'impacte d'aquesta oferta en la formació d'un espectador, d'un docent, d'un ciutadà. També manca un bon estudi i un reconeixement just a escoles i instituts que batallen per tirar endavant grups realment competius d'espectacle teatral. Cal esmentar, a tall d'exemple, la magnífica feina realitzada per la Companyia IES Picasso, de Barcelona, amb la seva directora, Luisa Casas. Es tracta d'un focus de formació teatral i de noves vocacions de i per al teatre, amb gires, premis (Ciutat de Barcelona 2009; Sebastià Gasch, 2007) i una esplèndida acollida del públic. Quan es faran ressò d'aquestes iniciatives, les sales de teatre? Quan en faran el seguiment, les revistes i blogs de literatura especialitzada? I quan tindran els estudis, les recerques, el mesuratge i les ajudes que mereixen?

CINQUÈ ACTE.

El teatre retorna triomfador a casa seva

Aquest seria el final somiat per a la nostra obra. Ara per ara, hem apuntat els mitjans que podrien ser útils per al seu reconeixement. I hem fet esment d'una petitíssima part de la immensa oferta que podem trobar en aquests moments a casa nostra. I hem indicat per on hauria de transcórrer el coneixement del teatre per a infants. Ara per ara, caldrà esperar.

Cau el teló.

1. A tall d'exemple, cal recordar el III i IV Simposi sobre Teatre Infantil i Juvenil, celebrats a la seu de la UAB, a Bellaterra, els anys 2010 i 2012.

Bibliografia mínima

Auseller, J., i Ballell, M. (coords.) *Ha, ha, ha. Teatre infantil i humor. IV Simposi sobre Teatre Infantil i Juvenil*. Lleida: Punctum, 2013.

Díaz-Plaja, A., i Fons, M. (coords.) «El binomi teatre/educació. Coordinació general». *Articles*, núm. 59, gener-març 2013.